

ДАНИЛЕЦЬ ЛЕОНІД ВІТАЛІЙОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри цивільного процесу*

ЗУПИНЕННЯ ПЕРЕБІГУ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ СТРОКІВ НА ПЕРІОД КАРАНТИНУ ЯК МОЖЛИВІСТЬ ЗЛОВЖИВАННЯ ЦИВІЛЬНИМИ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Про запобігання поширенню на території України корона вірусу COVID-19» від 11 березня 2020 року № 211, згідно статті 29 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» з метою запобігання поширення на території України корона вірусу COVID-19 на усій території України встановлено карантин. Строк дії карантину було встановлено до 03 квітня 2020 року. У подальшому строк дії карантину продовжувався Кабінетом Міністрів України до 24 квітня та до 11 травня відповідно на підставі постанов Кабінету Міністрів України у зв'язку з погіршенням епідеміологічної ситуації в країні [1].

Таким чином, країна в цілому опинилась у складному становищі, що зумовило відповідний вплив і на роботу органів судової влади.

Рада суддів України невідкладно відреагувала на введення режиму загальнонаціонального карантину та рекомендувала судам встановити особливий режим роботи, а також рішенням Ради суддів України від 17 березня 2020 року № 19 затвердила рекомендації щодо запровадження судами обмежувальних заходів у їх функціонуванні. Щодо відправлення судочинства та проведення судових засідань, кожна судова установа має право визначати власні правила.

Наприклад, головою Приморського районного суду міста Одеси було видано наказ № 14/с від 16 березня 2020 року «Про організацію роботи Приморського районного суду міста Одеси на час карантину» відповідно до якого встановлено особливий режим роботи суду на час карантину. Відповідним наказом припинено прийом громадян керівництвом суду; заборонено допуск у судові засідання громадян, які не є учасниками справи (окрім представників ЗМІ); заборонено доступ у приміщення суду осіб з ознаками гострих респіраторних захворювань; ознайомлення учасників з матеріалами справи здійснювати дистанційно [2].

В цілому, суди обережно підходять до питання обмеження або припинення власної процесуальної діяльності під час карантину.

Варто зазначити, що питання здійснення судочинства у період карантину є новим явищем для юридичної спільноти. Слід вважати, що вказана тема потребує на даний час проведення ґрунтовних досліджень з боку науковців та недопущення на фоні численних законодавчих ініціатив внесення змін до законодавчих актів, які можуть негативно впливати на відправлення правосуддя або заблокувати його взагалі.

Відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)», який набув чинності 2 квітня 2020 року, було доповнено пунктом 3 розділ XII Прикінцевих положень Цивільного процесуального кодексу України. Відповідно до зазначених змін, строки, передбачені статтями 49, 83, 84, 170, 178, 179, 180, 181, 185, 210, 222, 253, 275, 284, 325, 354, 357, 360, 371, 390, 393, 395, 398, 407, 424 ЦПК України, в тому числі інші процесуальні строки: щодо зміни предмета або підстави позову, збільшення або зменшення розміру позовних вимог, подання доказів, витребування доказів, забезпечення доказів, а також строки звернення до суду, подання відзиву та відповіді на відзив, заперечення, пояснень третьої особи щодо позову або відзиву, залишення позовної заяви без руху, подання заяви про перегляд заочного рішення, повернення позовної заяви, пред'явлення зустрічного позову, заяви про скасування судового наказу, розгляду справи, апеляційного оскарження, розгляду апеляційної скарги, касаційного оскарження, розгляду касаційної скарги, подання заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами продовжуються на строк дії такого карантину [3].

Станом на сьогоднішній день представники законодавчої, виконавчої та судової влади намагаються віднайти баланс, відповідно до якого стане можливим реалізувати як належне виконання обмежувальних заходів на протидію епідемії, так і функціонування важливих інституцій держави, зокрема і органів судової влади з метою дотримання основоположних прав і свобод громадян. Проте, очевидним є те, що наявні в нашій країні і ті особи, які неодмінно використають вразливе положення країни та законодавства як інструмент зловживання процесуальними правами на законних підставах.

Відповідно до п.п. 10, 11 ч. 3 ст. 2 Цивільного процесуального кодексу України основними засадами цивільного судочинства є розумність строків розгляду справи судом та неприпустимість зловживання процесуальними правами [4].

Є абсолютно зрозумілим те, що неможливо наражати людей на небезпеку, закликаючи їх відвідувати судові засідання, подавати через канцелярію суду численні заяви, клопотання, скарги. Саме з такої метою і були прийняті зміни до процесуальних кодексів, зокрема і в частині зупинення перебігу процесуальних строків.

В очікуванні позитивних змін, зокрема того, що новели процесуальних кодексів сприятимуть дотриманню умов карантину, з іншого боку наявні додаткові підстави для зловживання учасниками процесу процесуальними правами та значні ризики порушення права осіб на доступ до правосуддя, ефективного здійснення права на захист, та взагалі протилежних до законної мети наслідків.

В цілому зупинення перебігу процесуальних строків не виглядає необхідним через те, що процесуальне законодавство України передбачає право на поновлення процесуальних строків у разі наявності відповідних поважних причин його пропущення, що в свою чергу нівелює

необхідність зупинення перебігу процесуальних строків, адже очевидним є те, що загальнонаціональний карантин є поважною причиною для поновлення строку у разі його пропуску.

Однак вже в такому випадку, суд буде індивідуально, виходячи з обставин справи оцінювати чи слід поновлювати строк та буде мати можливість виявити зловживання процесуальними правами, та чи дійсно об'єктивно особа не мала можливості звернутися до суду, на відміну від ситуації з автоматичним продовженням строків, в якій судді будуть безальтернативно зобов'язані приймати до розгляду будь-які заяви, клопотання, скарги та наприклад не зможуть закрити підготовче провадження по справі, у зв'язку з тим, що не минув строк на подачу відзиву, що в свою чергу призведе до затягування розгляду справи в цілому.

Додатково аналізуючи норми процесуального закону щодо набрання рішення законної сили із продовженням строків на апеляційне оскарження дає підстави для висновку, що під час дії карантину в законну силу не вступить жодне судове рішення, постановлене після внесення змін до законодавства, що також є негативним явищем, адже існують життєві ситуації, в яких судові рішення є єдиним можливим інструментом для дотримання прав і свобод осіб та можливості їх реалізації.

Виходячи з наведеного, слід все ж таки стояти на тому, що захист прав, свобод та інтересів осіб має бути забезпечено, у тому числі під час складної епідеміологічної ситуації.

Слід вважати, що для досягнення мети ефективного правосуддя, вкрай необхідне функціонування органів судової влади, проте з розумними обмеженнями, які допоможуть зберегти найважливіші цінності, такі як життя і здоров'я людей. Найголовнішим є те, що така можливість є в нашій країні, завдяки важкій праці представників законодавчої, виконавчої, судової влади, а також за участі науковців, праця яких, на посадах членів наукових рад при органах державної влади призводить до позитивних змін в країні та модернізації як суспільства, так і діяльності державних органів.

Зокрема, на сьогоднішній день, працює у тестовому режимі підсистема «Електронний суд», що дозволяє громадянам мати дистанційний доступ до правосуддя, не відвідуючи судові установи. Органами державної влади, судовими установами здійснюється безперебійний прийом та направлення кореспонденції через офіційні електронні адреси, що призводить як до значної процесуальної економії, так і надає додаткові можливості фізичним та юридичним особам щодо захисту законних прав та інтересів. Запроваджено дистанційний доступ до судових засідань через програму Easycop, що взагалі дозволяє повноцінно проводити судові засідання по справах, не ризикуючи здоров'ям людей.

Важко робити прогнози в ситуації, що склалася в країні, однак є очевидним збільшення кількості судових спорів під час карантину, адже громадяни позбуваються робіт та доходів, підприємства зазнають збитків через форс-мажорні обставини, а продовження процесуальних строків надає нові можливості для недобросовісних учасників затягува-

ти розгляд справи та завадити ефективному судовому захисту своїх прав фізичними та юридичними особами.

Приходимо до висновку щодо необхідності подальших наукових досліджень у даному напрямку для встановлення умов та чітких дій, які допоможуть запобігати дестабілізації в середині держави та істотному порушенню прав людини, передбачених Конвенцією про захист прав і основоположних свобод.

Список використаної літератури:

1. Постанова Кабінету Міністрів України «Про запобігання поширенню на території України корона вірусу COVID-19» від 11 березня 2020 року № 211. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/211-2020-%D0%BF>
2. Наказ голови Приморського районного суду міста Одеси № 14/с від 16 березня 2020 року «Про організацію роботи Приморського районного суду міста Одеси на час карантину». Електронний ресурс. Режим доступу: <https://pm.od.court.gov.ua/sud1522/pres-centr/new/909203/>
3. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19) № 540-IX. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20>
4. Цивільний процесуальний кодекс України в редакції від 02.04.2020 року. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>

Ключові слова: правосуддя, судовий захист, права та інтереси осіб, суд, карантин, зловживання процесуальними правами.

Ключевые слова: правосудие, судебная защита, права и интересы лиц, суд, карантин, злоупотребление процессуальными правами.

Key words: justice, judicial protection, rights and interests of person, court, quarantine, abuse of procedural rights.

УСТЮШЕНКО СТЕЛЛА ЕРІКІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірантка кафедри цивільного процесу*

ДОДАТКОВЕ РІШЕННЯ ПРО СУДОВІ ВИТРАТИ

Суд першої інстанції, вирішуючи спір по суті, повинен в резолютивній частині рішення окрім вирішення позовних вимог, вирішити й низку питань процесуального характеру, серед яких – питання про розподіл судових витрат.

Якщо питання про розподіл судових витрат помилково не було вирішене судом у рішенні по суті спору, даний недолік може бути усунений шляхом ухвалення додаткового рішення (п. 3 ч. 1 ст. 270 ЦПК). Хоча